

СЕНТОМАШАНИН

Лист за просвету, привреду и остале народне потребе.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ:

на 1/2 годину 6 Кр.
на 1/4 године 3 »
на 1/8 године 2 »
Поједили бројеви 10 пот.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК

ЂОКА РАДУЛОВИЋ

Рукописи шаљу се на уредништво а новац за претплату а огласе на администрацију »Сентомашанина«
Неплаћена писма не примају се.
Огласи се рачунају по тарифи ако се више пута увршавају рачунају се јефтиније.

Самостална странка и нар. цркв. автономија.

Србобран доноси овај чланак: »У последњем броју новосадске »Заставе« тврди се, и то поводом писања мађарског листа »Хирчарнока«, да је српска самостална странка склопила с угарском владом пакт у питању срп. нар. цркв. автономије. Садржина је тога пакта, да се има донети јединствени статут, који је српском народу хтео да наметне патријарх Бранковић 1892. и 1897. г. Према том статуту бирали би свештеници сами свештеничке посланике на нар. цркв. сабору, свештеници би били природни председници цркв. опћина и т. д.

Самосталци су, дакле, пише »Застава« прихватили јединствени статут и пристали да се окрње народна права. Они о томе мудро ћуте у »Србобрану« и не кажу, на којој основи траже за себе већину, али их је издао »Хирчарнок«. *Спрема се дакле издаја, узвикује »Застава«.*

Нико озбиљан и честит у српском народу неће поверовати овим »Заставиним« измишљотинама. За лист »Хирчарнок« сазнали смо ми тек из новосадске »Заставе«, а дотле нисмо знали ни да постоји. У питању будућег уређења српске нар. цркв. авто-

номије није српска самостална странка досад ни с ким, па ни с угарском владом, водила никакве преговоре. У том питању није она везана никаквим утаначењима, него је везана само својим програмом и досадашњим својим енунцијацијама у н. ц. сабору. Ово је уједно одговор дру Малешевићу, који у последњем броју »Браника« пише, да нико не зна, је ли и какав је пакт у погледу автономије срп. самостална странка склопила с угарском владом.

Подједно морамо да изјавимо, да се српска самостална странка ни у питању избора патријарха није везала ни према угарској влади, ни према другим факторима и да је она и у том питању одрешених руку. Ово констатујемо једаред за увек јер не можемо се бавити непрестаним демантирањем неистинитих вести и комбинација о личностима, које је српска самостална странка предестинирала за патријарха.

Нема никакве сумње, да се сад треба провести коначна организација срп. нар. цркв. автономије, јер ако се и садањи моменат пропусти, узеће решење автономног питања искључиво у своје руке државна власт. За уређење автономног питања потребан је споразум, како је то српска самостална странка изјављивала на сабо-

рима 1902., 1906., 1908., 1910. и 1911. и са јерархијом и са угарском владом.

Никаква сумњичења са стране неодговорних странчара у Новом Саду неће срп. самосталну странку одвратити од њеног задатка, да уреди срп. нар. цркв. автономију и тако сврши један посао, за који се радикална странка, која је пуних 8 година владала у срп. нар. цркв. автономији, показала потпуно неспособном.

Да се уређење автономије може извести, потребна је срп. самосталној странци већина у срп. нар. цркв. сабору. И зато ће она тражити од народа, да јој ту већину даде на будућим изборима за српски нар. цркв. сабор. Ту је већину имала већ срп. самостална странка на сабору од 1910. год. и она би већ у саборској периоди од 1910.—1913. уредила автономију, да државна власт суспензијом автономије није пресекла њен рад.

Поводом наших изјава, да српска самостална странка тражи већину, изјављује »Застава«, да ће радикална странка ући у изборе независно, ако самосталци буду остали при свом захтеву, да добију већину сами. А др. Малешевић, који је узурпирао »Браник« и дра Полита Десанчића савим потиснуо у страну, и који се због Матичина фишкалата и из других неких разлога, савим пре-

ПОДЛИСТАК.

КИНЕСКИ ЦАР.

(Оригинална прича из 1865. год.)

(Свршетак.)

»Ал господине! та ваљда нећете овде с пиштољем пуцати?«

»А као зашто не?«

»Таково штогод у сред вароши!«

»Шта ће то шкодити?«

»Проузроковаћете буну.«

»Ако једанпут пиштољ избацим?«

»Полиција ће вас затворити.«

»А доцније опет пустити.«

»На кратко, ви несмете пуцати. ја недоуштам.«

»И ја не,« дода Фридрих Вилхелм.

»Ајде де!« рекне младић попуштајући и при пиштољ опет у џеп; »мало пре смо савез учинили, већина гласова решава, морам се оклем вашој жељи подврћи.«

»Ја мислим, да би већ време било од стада устати« рекне пруски краљ.

»И ја сам, брате, тог истог мњења« рекне Александер.

»Кад је тако, нека буде!« рекне кинески цар; но морам приметити, да се још нисам сасвим наситио. »Келнере! оћу да платим!«

Келнер дође, а Александер и Фридрих смешећи се гледали су из прикрајка, како официр гостбарину плаћа. Затим се сви троје из гостионице удале.

»Моја господо!« започне опет официр, »провеселио сам се, јео и пио, пак сад је време и на моју дужност да мислим.«

»Аха! на вашу депешу?«

»Коју морам руском цару предати.«

»То јест мени.«

»Оканимо се шале, ја сад заиста морам у царски двор ићи; небил тако добри били, да ме донде одпатите, и пут ми покажете?«

»С драге воље господине! Одите, пак ћемо узети сви троје једна кола.«

Затим најме једног фијакера, ком наложе, да на сред дворског тржишта стане.

»Ко би веровао« пошали се официр, кад се кола већ кренуше, »да се три тако силне државе у једни коли сместити могу?«

»У нужди могла би се још и једна четврта сместити,« рекне Фридрих Вилхелм.

»Само не Виртемберг« рекне Александер смејући се.*)

Кола се зауставе и сви троје се сиђу.

»Јесмо на месту?« запита Васиљевић.

»Јесмо господине! то је царски двор.«

На дворском тржишту, гди су се на све четир стране конаци владооца налазили, постојала је пред сваком страном једна главна стража од сто момака с барјаком; и тек што новодошавше особе примећене буду, одма на узвик стражара пред конаком цара Александра, цела тамо налазећа се компанија под оружје стане, а скоро у једно доба и проче три главне страже то исто учине.

»Охо!« рекне Васиљевић; »долази какав генерал!«

Стражари други пут узвикну.

»Гле, гле! та то долази какав принц!«

Ал стражари и трећи пут узвикну.

»Заиста« помисли Васиљевић у себи, и баци поглед на све капије, »то се каквог цара

*) Виртембершки краљ био је изванредно дебео човек.

дао у службу радикалима, поручује нам у »Бранику«, да би већину у нар. цркв. сабору ради равнотеже требали да поделимо са радикалима.

Сабор, у ком нема изразите већине, него у њем влада равнотежа међу странкама, није уопће способан за рад. А српски народ треба нар. цркв. сабор, који ће радити. Без обзира на држање радикала и дра Малешевића тражиће српска самостална странка од народа, да јој даде већину. Она хоће да буде за сваки случај, кад то интерес народни захтева, сигурна за већину, а неће да зависи од радикала и — дра Малешевића. Радикали, који су служили чак и једном Рауху, и који данас пишу у »Застави« у корист денунцијаната и провокатера, као што су франковци и радићевци, могли би врло лако, кад би српска самостална странка у нар. цркв. сабору зависила од њих, по туђој наручби у најодлучнијем моменту осујетити саборски рад. Српска самостална странка хоће већину своју, прожману једном мишљу и зато ће се њено водство, у сврху осигурања те већине, за кратко време ставити у дотицај с пријатељима у Угарској. Ми ћемо ићи према својој циљу без обзира на кампању, коју у последње време воде против нас »Застава« и др. Малешевић.

Треба ли нам споразум?

Др. живко Продановић тражи споразум. Није то први пут. Он увек тражи споразум кад се приближују какви избори. Сад се приближују избори за наш црквени сабор и др. Живко волео би да уђе у њега и то у нашем срезу, па зато тражи споразум. Зна он, да он и његова радикална странка не могу овде ништа, па хоће човек споразума, хоће да угура и кога од његових радикала, ако не баш све. Понудио је, како смо извештени, преко пароха Миливоја Сивачког у име радикала неки споразум. Подишао је, како, бојаги, постоји споразум странака, па на основу тога хоће и он с нама споразума. Кад већ тражи с нама споразум, знак је, да смо ми на правом путу, а пошто смо ми овде у огромној

или краља» тиче; »сад се треба мало у позитуру ставити.«

Војници презентираше, бубњеви удараше, а млади официр је на све стране мотрио, без да је каквог цара ил краља угледати могао.

»Сад би рад био знати, кога се та по- част тиче?« рекне он окренувши се к својим пратиоцима.

Валда вас, кинеског цара?« одговори Александер.

Васиљевић се већ нађе мало у чуду; цела та ствар није му више смешна била. У истом магновенију види једног руског генерала хитно долазити, а то је био војвода Ришље, под којег заповедништво је он у Одеси служио, и који је код Александра у великој чести стојао.

Војвода се с највећим страхопочитањем поклони оној просто грађански обученој господи, и назове Александра: »Ваше величанство!«

Васиљевић пребледи, и дође у велику забуну. Сад се увери, но наравно доцкан, да је његово царско величанство с њим шалу про- водило; ал цар га доброхотно погледи и благим гласом рекне:

»Но, ваше кинеско величанство! обетел ми сад предати депешу?«

већини, и пошто смо ми увек ишли на изборе сами, то нека нас др. Живко остави на миру, знаћемо ми шта нам треба чинити и кога ћемо бирати.

Др. Живко није овде искрен. Он је у Новом Саду обећао, да ће он знати »подићи« коме треба, те ће барем половину радикалних изборника протурити. У Ст. Бечеју опет кортешује, да чисте радикале бирају за изборнике, тако исто чини преко учитеља Гуцуње у Фелдварцу, јер држи да ће тамо радикали победити. Дакле наш господин доктор само тамо хоће споралума где су он и његове присталице слаби, а где мисли да може победити, ту неће споразума! Говори се, да је г. Стева Дунђерски кад су му саопштили, да Живко хоће споразума, рекао: »Не верујем у искреност дра Живка, он хоће да нас изигра.« Ако је то рекао, знак је да познаје врло добро дра Живка и његове подмукле намере. Ево да видите, како мисли он да нас изигра.

Он хоће да се кандидира у нашем срезу за пасланика, и обећава пароху Сивачком, да ће он бити свештенички кандидат, а обећава му само зато, да би за изборнике увукао радикале. И од куд долази Живко да дели мандате? Ту је народ, он ће рећи ко ће бити, а не Живко! Дакле Сивачком подилази са мандатом, и држи, да би Сивачки могао протурити њега и његове верне! Вара се Живко! Знамо ми куд он шибало! Он увек пред изборе тражи споразума, само да се ушуња! Тако је радио и приликом избора црквених скупштинара, па је онда успео, јер су му наши поверовали, тако једно хоће и сад!

Нашли смо за потребно да за времена упозоримо наше људе на смицалице Живка Продановића, јер под фирмом споразума он би да нас изигра, па да се дочепа мандата, а сви ми знамо, да он од нас то заслужио није. Наши људи добро би учинили, да сазову један договор на коме би се учиниле неке предспреме, да нас распис за изборе не затече неприправне, па због тога да нас можда и сам Живко не изигра.

Ми треба да смо на опрезу, јер њаво не спава!

Стари народњак.

Млади официр преда свом цару с дрктајућом руком депешу и протепало: »Милост, ваше величанство! припознајем да сам крив и приклањавам главу.«

»Добро, добро; но само немојте заборавити на савез, који смо закључили. Како гласи онај други чланак?«

»Ал ваше величанство!«

»Оћу да знам, како гласи други чланак?«

Васиљевић мучно одговори: »Чланак други: Сутра ће нас руско величанство частити.«

»Добро, ја ћу тај чланак запамтити. Хајдмо брате!«

Цар, и пруски краљ удале се и оставу кинеског цара самог на тржишту. Овај још није од своје забуне ни к себи дошао, а већ се један дворски служитељ појави и за сутрашњи га дан на царски обед позове. Само се од себе разуме, да је млади официр тај позив примио, и да је један дан доцније заједно са својим царем и код пруског краља ручао.

Бечлије су дуго времена о том случају проповедали, а Васиљевић има тому зафалити, да се код цара омилило, и да га је овај још у Бечу за свог ађутанта наименовао.

Електрично осветлење.

Овдашњи индустријалци Браћа Гавански и Алексијевић поднели су молбу нашој представничкој скупштини и којој нуде да им скупштина повери, да они спроведу електрично осветлење код нас у Сентомашу.

Молба гласи:

Браће Гавански и Алексијевић сентом. становника у ствари завађања електричног осветлења.

Славној скупштини
Политичне Општине

у Месту.

Славна скупштина!

Просветни развитак једнога народа цени се по његовим просветним установама. Ових има напредан и просвећен народ, у великом броју, које одговарају његовим потребама. И ми смо чланови једнога народа, а скупљени у једној општини сачињавамо и ми један део наше државе. — Према томе дужни смо и ми да се старамо за напредак ове општине, како би доказали да спадамо у ред образованих људи.

Широм света разноси се имена Едисона и Тесле, а и многих других електротехничара, који пружише свету прилику, да уживају благодат јаке природне снаге електрике.

Многи градови и вароши знајући ценити ово, пренули су и завели електрично осветлење, и тиме доказали да знају ценити и схватити значај и потребу овога.

И наша је Славна Скупштина у више маха хтела, да учини ово да и у нас спроведе ову важну установу, али до данас није нашла повољног земљишта за преговоре о остварењу овога. — Да би и ми пружили доказа добре воље, на подизању овога, слободни смо да поднесемо и ми своју скромну молбу и понуду.

Славна скупштина!

Поред свега тога што су наше просветне прилике у месту слабе, те тиме отежавају остварење овога потхвата, предузели смо да и ми потражимо основе и могућности — где су важнији услови већ на расположењу, да електрично осветлење нашој општини најпогодније и без компликације спроведемо. — Извештени, да наша општина по досадањем расправљању о електричном осветлењу, оикоме и ни у каквој обвези не стоји, молимо Славну Скупштину да и наш елаборат (понуду) исчека и узме у претрес.

Из досадањих понуда, које су поднесене општини, доказало се да општина на концесионалној основи не може спровести ово осветлење.

У својој сопственој режији (да општина узме ово у своје руке) које општина предвиђа као компликовано, што општину може у опасан положај довести, и себе у грдан трошак увалити, — јер општина нема зато извора па није саветно исто ни предузимати, а у томе је Славна Скупштина и обазрива, те према томе преостаје само једна могућност као најкорисније: да општина одређеном годишњом плаћом на више година уз најповољније услове осигура себи електрично осветлење.

Ми смо слободни умолити нашу Славну Скупштину да проучи нашу понуду, и увериће се, да ћемо ми,

дао у службу радикалима, поручује нам у »Бранику«, да би већину у нар. цркв. сабору ради равнотеже требали да поделимо са радикалима.

Сабор, у ком нема изразите већине, него у њем влада равнотежа међу странкама, није уопће способан за рад. А српски народ треба нар. цркв. сабор, који ће радити. Без обзира на држање радикала и дра Малешевића тражиће српска самостална странка од народа, да јој даде већину. Она хоће да буде за сваки случај, кад то интерес народни захтева, сигурна за већину, а неће да зависи од радикала и — дра Малешевића. Радикали, који су служили чак и једном Рауху, и који данас пишу у »Застави« у корист денунцијаната и провокатера, као што су франковци и радићевци, могли би врло лако, кад би српска самостална странка у нар. цркв. сабору зависила од њих, по туђој наругици у најодлучнијем моменту осујетити саборски рад. Српска самостална странка хоће већину своју, прожману једном мишљу и зато ће се њено водство, у сврху осигурања те већине, за кратко време ставити у дотицај с пријатељима у Угарској. Ми ћемо ићи према својој циљу без обзира на кампању, коју у последње време воде против нас »Застава« и др. Малешевић.

Треба ли нам споразум?

Др. Живко Продановић тражи споразум. Није то први пут. Он увек тражи споразум кад се приближују какви избори. Сад се приближују избори за наш црквени сабор и др. Живко волео би да уђе у њега и то у нашем срезу, па зато тражи споразум. Зна он, да он и његова радикална странка не могу овде ништа, па хоће човек споразума, хоће да угура и кога од његових радикала, ако не баш све. Понудио је, како смо извештени, преко пароха Миливоја Сивачког у име радикала неки споразум. Подишао је, како, бојаги, постоји споразум странака, па на основу тога хоће и он с нама споразума. Кад већ тражи с нама споразум, знак је, да смо ми на правом путу, а пошто смо ми овде у огромној

или краља« тиче; »сад се треба мало у позитуру ставити.«

Војници презентираше, бубњеви ударахе, а млади официр је на све стране мотрио, без да је каквог цара ил краља угледао могао.

»Сад би рад био знати, кога се та по част тиче?« рекле он окренувши се к својим пратиоцима.

Валда вас, кинеског цара?« одговори Александер.

Васиљевић се већ нађе мало у чуду; цела та ствар није му више смешна била. У истом магновенију види једног руског генерала хитно долазити, а то је био војвода Ришље, под којег заповедништво је он у Одеси служио, и који је код Александра у великој чести стојао.

Војвода се с највећим страхопочитањем поклати оној просто грађански обученој господи, и назове Александра: »Ваше величанство!«

Васиљевић пребледи, и дође у велику забуну. Сад се увери, но наравно доцкан, да је његово царско величанство с њим шалу про водило; ал цар га доброхотно погледа и благим гласом рекне:

»Но, ваше кинеско величанство! оћетел ми сад предати депешу?«

већини, и пошто смо ми увек ишли на изборе сами, то нека нас др. Живко остави на миру, знаћемо ми шта нам треба чинити и кога ћемо бирати.

Др. Живко није овде искрен. Он је у Новом Саду обећао, да ће он знати »подићи« коме треба, те ће барем половину радикалних изборника протурити. У Ст. Бечеју опет кортешује, да чисте радикале бирају за изборнике, тако исто чини преко учитеља Гуцуње у Фелдварцу, јер држи да ће тамо радикали победити. Дакле наш господин доктор само тамо хоће споралума где су он и његове присталице слаби, а где мисли да може победити, ту неће споразума! Говори се, да је г. Стева Дунђерски кад су му саопштили, да Живко хоће споразума, рекао: »Не верујем у искреност дра Живка, он хоће да нас изигра.« Ако је то рекао, знак је да познаје врло добро дра Живка и његове подмукле намере. Ево да видите, како мисли он да нас изигра.

Он хоће да се кандидира у нашем срезу за пасланика, и обећава парохи Сивачком, да ће он бити свештенички кандидат, а обећава му само зато, да би за изборнике увукао радикале. И од куд долази Живко да дели мандате? Ту је народ, он ће рећи ко ће бити, а не Живко! Дакле Сивачком подилази са мандатом, и држи, да би Сивачки могао протурити њега и његове верне! Вара се Живко! Знамо ми куд он шибаше! Он увек пред изборе тражи споразума, само да се ушуња! Тако је радио и приликом избора црквених скупштинара, па је онда успео, јер су му наши поверовали, тако ево хоће и сад!

Нашли смо за потребно да за времена упозоримо наше људе на смицалице Живка Продановића, јер под фирмом споразума он би да нас изигра, па да се дочепа мандата, а сви ми знамо, да он од нас то заслужио није. Наши људи добро би учинили, да сазову један договор на коме би се учиниле неке предспреме, да нас распис за изборе не затече неприправне, па због тога да нас можда и сам Живко не изигра.

Ми треба да смо на опрезу, јер ђаво не спава!

Стари народњак.

Млади официр преда свом цару с дрктајућом руком депешу и протепаше: »Милост, ваше величанство! препознајем да сам крив и приклањам главу.«

»Добро, добро; но само немојте заборавити на савез, који смо закључили. Како гласи онај други чланак?«

»Ал ваше величанство!«

»Оћу да знам, како гласи други чланак?« Васиљевић мучно одговори: »Чланак други: Сутра ће нас руско величанство частити.«

»Добро, ја ћу тај чланак запамтити. Хајдмо брате!«

Цар, и пруски краљ удале се и оставу кинеског цара самог на тржишту. Овај још није од своје забуне ни к себи дошао, а већ се један дворски служитељ појави и за сутрашњи га дан на царски обед позове. Само се од себе разуме, да је млади официр тај позив примио, и да је један дан доцније заједно са својим царем и код пруског краља ручао.

Бечлије су дуго времена о том случају проповедали, а Васиљевић има тому зафалити, да се код цара омилило, и да га је овај још у Бечу за свог ађутанта наименовао.

Електрично осветлење.

Овдашњи индустријалци Браћа Гавански и Алексијевић поднели су молбу нашој представничкој скупштини и којој нуде да им скупштина повери, да они спроведу електрично осветлење код нас у Сентомашу.

Молба гласи:

Браће Гавански и Алексијевић сентом. становника у ствари завађања електричног осветлења.

Славној скупштини Политичне Општине

у Месту.

Славна скупштина!

Просветни развитак једнога народа цени се по његовим просветним установама. Ових има напредан и просвећен народ, у великом броју, које одговарају његовим потребама. И ми смо чланови једнога народа, а скупљени у једној општини сачињавамо и ми један део наше државе. — Према томе дужни смо и ми да се старамо за напредак ове општине, како би доказали да спадамо у ред образованих људи.

Широм света разноси се имена Едисона и Тесле, а и многих других електротехничара, који пружише свету прилику, да уживају благодат јаке природне снаге електрике.

Многи градови и вароши знајући ценити ово, пренули су и завели електрично осветлење, и тиме доказали да знају ценити и схватити значај и потребу овога.

И наша је Славна Скупштина у више маха хтела, да учини ово да и у нас спроведе ову важну установу, али до данас није нашла повољног земљишта за преговоре о остварењу овога. — Да би и ми пружили доказа добре воље, на подизању овога, слободни смо да поднесемо и ми своју скромну молбу и понуду.

Славна скупштина!

Поред свега тога што су наше просветне прилике у месту слабе, те тиме отежавају остварење овога потхвата, предузели смо да и ми потражимо основе и могућности — где су важнији услови већ на расположењу, да електрично осветлење нашој општини најпогодније и без компликације спроведемо. — Извештени, да наша општина по досадањем расправљању о електричном осветлењу, оикоме и ни у каквој обвези не стоји, молимо Славну Скупштину да и наш елаборат (понуду) **исчека и узме у претрес.**

Из досадањих понуда, које су поднесене општини, доказало се да општина на концесионалној основи не може спровести ово осветлење.

У својој сопственој режији (да општина узме ово у своје руке) које општина предвиђа као компликовано, што општину може у опасан положај довести, и себе у грдан трошак увалити, — јер општина нема зато извора па није саветно исто ни предузимати, а у томе је Славна Скупштина и обазрива, те према томе преостаје само једна могућност као најкорисније: да општина одређеном годишњом плаћом на више година уз најповољније услове осигура себи електрично осветлење.

Ми смо слободни умолити нашу Славну Скупштину да проучи нашу понуду, и увериће се, да ћемо ми,

најповољније моћи спровести електрично осветлење, а ово тврде више стручњака приватно — ван ако би се замишљали неки услови који се неби могли спровести.

Уверавамо Славну Скупштину, да ћемо и ми у толикој мери изаћи у сусрет, да смо у стању већ у напред обећати, да ћемо, по досадањој најповољнијој понуди, што је поднесена, **још повољнију поднети.**

Ако би Славна Скупштина прихватила нашу понуду, показала би да схваћа значај свога положаја, која се стара за добробит и напредак наше општине, — допринела би тиме још и више, јер остварењем електричног осветлења разграно би се наш рад и на другом пољу, где би се пружила прилика, да многи наш сиромашак зарађује, а тиме и себе и своје исхрањује.

Ако би се пак са стране довело осветлење све би горе наведено било изгубљено, а то би значило, допустити странцима да нас експлоатишу.

Изнашамо наше становиште о завађању електричног осветлења а стојимо Славној Скупштини на расположењу, да наше предлоге детаљно поднесемо и објаснимо.

Молба је достојна велике пажње свјну нас а нарочито наших општинских представника. По садржини ове молбе судећи, молитељи нам пружају врло повољне услове, које општина треба озбиљно да узме у претрес. Лична нерасположења овде ни имала да се у страну баце а још више интереси појединаца, јер је овде у питању општа ствар. Ми видимо да се по другим напредним местима овака подужећа помажу и људи подузетнога духа, а на страну се оставља сваки лични интерес или међусобна мржња, то би у овој прилици требало да покажу и наши представници, у толико пре, што би се рад ових наших младих ал агилних подузетника знатно развију, који би опет изискавао више радне снаге, те би тиме наша сиротиња имала прилике да дође до сталне зараде. Ми озбиљно схваћамо значај ове молбе, па се надамо, да ће њен значај још више схватити представници. те јој на сусрет изаћи. Уверени смо, да се неће никог наћи, који би хтео важност овога поднеска подценити, нарочито не они, који у својим рукама имају крму наше општине. Сваком напредном кораку од срца се радујемо, па се надамо, да ће се и електрично осветлење крају привести, те повољно решити. Знајући да је последњи пут представничка скупштина понуду бечејаца одбила и с разлога, да нас други не експлоатишу, ево нам прилике да утрошени новац остане код нас. Ми ћемо се на ову ствар још једном осврнути. С тога обраћамо пажњу нашим цењ. читаоцима на ову молбу коју доносимо на трећем месту нашега листа.

Вести из места.

Добротворна Задруга Српкиња Сентомашкиња, приређује Забаву с Игранком уз пријатељско суделовање срп. правосл. Богословске омладине, гђе Јулкице Добановачки, и гђца Маре Св. Гавански и Босилке Настић, Зоре Дракулић и Виде Вуко-

вић. — Чланица овомесног девојачког кола, која ће се одржати други дан ускрса 7. (20.) апр. о. г. у просторијама дворане велике општинске гостионице. Улазне цене: I—II. место 4.— К. III.—IV. 3.— К; V.—VII. 2.— К; VIII. и даље 1.50 К Стојање 1.— К. Добровољни прилози примају се са захвалношћу. Почетак тачно у 1/9 сати у вече.

Програм. I. Део. 1.) Григоријев: »Приклони Господи ухо Твоје«, поји кор богословске омладине. 2.) Д. Чакловићка: »Једна се мора удати«, приказују гђеца Мара Св. Гавански и Босилка Настић. 3.) Мокрањец: »I. руковет«, пева кор богословске омладине. 4.) Kalkbrenner: »Le fou«, свира на гласовиру Јулкица Добановачки, 5.) Павловић: »I. коло српских народних песама«, пева богосл. омл. 6.) П. К. Божински: »О погледај«, пева Зора Дракулићева, прати је на гласовиру Вида Вуковић. 7.) Базен-Бендл: »Крстонаосци на мору«, пева кор богословске омладине. II. Део: Игранка.

Свој Своме. Упозоравамо наше читаоце на објаву и у данашњем броју нашег листа. Зубно лечење врши гђа Даница рођ. Жигић из Новог Сада, која је са свог вештог и тачног рада својим пацијентима на велико задовољство у ову струку спадајуће све послове вршила, зато препоручујемо грађанству зубнатех лабораториум г. Даница Жигић. Не идимо туђину.

Вести са стране.

»Браникова« бацкања. На наш чланак одговара нам »Браник«, односно г. др. Ст. Малешевић и трпа нас у друштво за нападање и клеветање! Овај самозвани »стари борац« је у последње време јако забасао. Он, кад му се истина рече, одмах виче да га клеветају, а он то баш чини! Ми нисмо устали против »Браника« и странке, него против Малешевићевог рада. Нека се Малешевић не гради тако великим либералом. Човек, који пише поверљиво писмо **натарошу** и моли га, **као једномишљенина да дође на Матичину скупштину и гласа за њега**, нема права да се размеће! Што се тиче владиновца, треба Малеш да ћути. Та ви сте у НСаду радили за Слезака, па за Геду Дунђерског! Ваш уредник у Чуругу држао је збор са »подрепашицама« против радикала. Да ли »Сентомашанин« изражава мишлење дичних Сентомашких Срба видићемо, али да г, Малешевић неће изражавати њихово мишлење то је сигурно. Дрскост је, кад Малеш пише да нисмо ни сентомашани! Па зар тако Малеш заступа слогу, кад нас цепа већ и по месту рођења! Доследно би било, да Малеш сели у Сенту! Нико не уме толико клеветати, колико Малеш, и то ће се јако осветити и њему и странци. Узео је »Браник« за свој лични орган, те истиче себе а друге клевета. Па чујте финог старог господина како завршује у »Брњици« белешку наперену на нас! Ево: »Суз, брѣ, брке су зи једни!« Таман израз за тако васпитаног господина, тако говоре господски кочијаша, који носе мамузу и дуксер, а не господа у рукавица и са шлајфном!

Одликовање Српкиње. Сем многих других, који су стекли заслуге приликом прошлог рата за ослобођење од петстолетног робовања, одликовани су српским орденима, а и орденима других балканских држава и многи Срби и словени. Сад читамо у београдским новинама, да су и госпође: Јелена М. Стојановић, председница Добротворне Задруге Српкиња у Загребу и госпођа Паулина Вл. Матијевић, потпредседница исте задруге, одликоване »Крстом Милосрђа« у знак особитог признања реченој задрузи, која је — уз одобрење владе — у овамошњем Српству скупила велику помоћ за српске рањенике.

Исто тако одликоване су Српкиње: Олга С. Јовановић, председница Добротворне Задруге Српкиња у Будимпешти; Босилка Пауновић, Хевелина Андрејевић, Јелица Дунићева, Милица Јанковић, Магдалена Н. Ђонлић, Ружица Пауновић, Роса Јовановић и т. д.

Поучне белешке.

Чему нас учи Натан? Прошле недеље на жељезничкој станици Натан Шосбергер, трговац са вином и ракијом изјаснио се врло ружно о нашем народном позоришту. Рекао је, да један најобичнији циркус више вреди него наше позориште, и жали Боже тог новца што су утрошени на позориште. Ми опет велимо, боље што смо дали на наше позориште, него да смо дали Натану за ракију. Још је рекао господар Натан, да ће Срби овде пропасти. Има он у нечем и право. Зна он и зашто пропадамо. Вукли смо од њега ракију, да је прецрпео канал. Немилице трошили смо, и трошимо на моду, а све што нам треба већином смо набављали код Натанове браће. Силне су они наше новце згрнули. Зна то и господар Натан и да смо их ми помогли, а себи смо одмогли. Ми га богатимо, а он нас и наше просветне установе омаловажава. Па шта треба да радимо? Ето Натан нас учи! Не треба да вучемо то силно пиће, ракију не само од њега, него ни од кога. Морамо престати претеривати у моди. Ако баш морамо и ракије, онда би добро било, да наши Срби покушају отворити једну винарску радњу; али би најпаветније било не пити! У моди треба да смо јако умерени. Ако што купујемо, купујмо код свога, и то само оно и онолико колико је нужно. Ни у чем не претерујте, јер то кошта много новаца, а где се преко рачуна троши, ту се пропада. Научите се од Натана. Видите како вам се он смеје што пропадате. Ви њега богатите, а себе упропашћујете. Дакле штедите, а ако вам што треба то немојте куповати код разних Натана, него по оној: **свој своме.** Тако раде и Натанови чивути!

Здравље.

Шта је алкохол? Сама реч **алкохол** је нашем народу веома страна. Она нам је дошла са Запада, међутим јој је порекло на Истоку у Арабији. Алкохол је дакле реч **арапска** и тамо означаје врло фино истуцани сумпорни антимон, један прахак којим жене арапљанске још из старог времена своје обрве боје црно. Како је

ова реч са првобитним оваквим значењем добила током времена на Западу са свим други значај, није објашњено.

Алкохол су група хемијских једињења, којима је стожер хемијски елемент: угљеник. Сва угљенична једињења чине велику групу *органике хемије*. У органичкој хемији веома део испуњава група алкохола, и она се карактеристично тиме, што је уз угљеник и потребан број водоника увек тако звана хидроксилна група, која се у науци обележава латинским словима: О Н. Знано је, да угљеник има четири своје снаге, којима држи разна хемијска тела уз-а се. Тако је најпростије угљенично једињење: *један угљеник са четири водоника*, а то је онај отровни и загушљиви гас, који се налази по угљеним рудницама, око баруштина и у каналима великих градова. Ако се само један водоник у овоме гасу замени са групом он, добијемо најпростији облик алкохола. А пошто се у науци овај гас зове *метан*, то му се и алкохол зове *метул-алкохол*, и тај алкохол познају наши Ужичани у бистрој течности, која *плива поврх справљеног катрана*.

Кад се два угљеника удруже и спојним снагама узајамно држе, онда ће им бити још б слободних снага, којима могу држати шест водоника. Такво хемијско једињење заиста и постоји и зове се у науци *етан*, који је безбојни гас и на хладноћи далеко испод нуле прелази тек у течно стање. Ако се сад у овом стану само један водоник замени групом он, добијемо онда *етил-алкохол*, а то је тај прави алкохол, који ће нас овом приликом највише занимати и који се у народном језику зове још *спиритус, вински спиритус, шпиритус, шпиртуља* итд.

Три удружена угљеника дају пропан и *пропил-алкохол*, четири бутан и *бутил-алкохол*, и тако редом постоје позната једињења и са 30 удружених угљеника.

Ради потпуности можемо још споменути да постоје алкохоли и са две хидроксилне групе он. То су етилен-алкохоли или због свога сладуњавог укуса названи још *гликоли*. Постоје даље и алкохоли са три хидроксилне групе пропенил-алкохол, или боље познати под именом *глицерини*. Па постоје и са четири, пет и са девет хидроксилних група.

Из овога се прегледа види, колику групу заузимају алкохоли у органичкој хемији.

Алкохол, који нас искључиво занима, добија се при врењу грожданог или скробног шећера. Утицајем нарочите неке маје распада се један молекул шећера у два молекула угљене киселине и два молекула алкохола. Алкохол је испарљиво тело и кључа на 78.3 степена. Постепеним загревањем може се већим делом ослободити воде, али ипак никада сасвим, јер и у најчистијем алкохолу има увек извештан део воде.

За алкохол су знали и древни народи. Кинези су га од искони правили. Арављани су га добијали из жита. Апсолутно чист алкохол добиен је тек око 1400 година после Христа. Француски хемичар Лавоазије први је означио прави хемијски састав алкохола и доказао, да га са-

стављају угљеник, водоник и кисеоник а тек средином 19 века пронађоше један француски и један немачки хемичар (сваки по-на-особ), да је узрок врењу и претварању шећера у алкохол нарочита нека квасна гљивица. Алкохол се данас гради у великим шпиритусним фабрикама.

Осим пића алкохол има веома велику примену у индустрији и лекарству. Алкохол се сматра као важан извор за приходе једне државе. С тога се у већини земаља налази под монополом, те га државни органи контролишу.

ПОЗИВ НА ЗАНАТЛИЈСКИ ЗБОР.

Срби занатлије, као и све српске занатлијске установе, привредне, стручне, добротворне и просветне задруге и удружења, читаоничка и певачка друштва из Угарске, Хрватске и Славоније, позивате се овим да пошаљете своје изасланике на

ЗАНАТЛИЈСКИ ЗБОР.

који ће се одржати у понедељак 7. (20.) априла о. год. други дан православног Ускрса, у 11 сати пре подне у просторијама Задруге Срба Занатлија Новосађана.

Задатак збора је, да одлучи у питању стварања српског занатлијског савеза и обезбеђења листа »Занатлијског Кола.«

Браћо Срби занатлије, дођите, јер је у питању будућност српског занатлијства, покажимо своју будну свест и велику љубав према развоју нашег народа.

У Новом Саду 17. (29. мар. 1914.

МИША МИЛИЋЕВ,

председник одбора Срба занатлија.

Купујемо српске школске жигице!

Захваљујући живљем заузимању нашег народа око потрошње Срп. Школ. Жигица, у току 1913. знатно је порастао приход од њих достигавши своту од К 2 245 74. ф.

АЛЕКСАНДАР ПАСТИ

ИСПИТ. ЗУБАР.

ДАНИЦА РОЂ. ЖИГИЋ

ЗУБНОТЕХ. ЛАБОРАТОРИУМ,

Дунавска ул. 26. у Н.-САДУ Дунавска ул. 26.

Бави ће се у Сентомашу од 5-тог априла по 3 дана недељно у општинској кафани од 8 сати изјутра до 7 сати у вече, и све зубарске послове најтачније и најпрецизније вршити.

Вађење зуба вађење корење од зуба, чишћење и деленење зуба, обустављање на мах болова зуба.

Пуњење зуба (пломбиране:) од злата, платине смајла и порцулана.

Редове зуба подесне за жвакање, без непца који се не ваде.

Златне и од платине круне за златне ђуприје, зубе на шрапцу. Прерада старих редова зуба.

Регулисање зуба.

Власник: Прва Сентомашка Штампарија Д. Д. у Сентомашу.

Приход од Срп. Школ. Жигица употребљен је на исплату квинквенала неким подручним учитељицама, које су обзиром на то, што су у оскудици мушких учитеља биле постављене на мушка места, сматране за привремено кад им је високом министарском одлуком изречена и призната сталност, изречено је том одлуком уједно и то, да им припада у натраг и накнада у име квинквенала за привремене им године службовања. Тима учитељицама исплаћено је на рачун до садањег и будућег прихода од Срп. Школ. Жигица свота од К 12757 50 ф. Да није било прихода од жигица, те школе би пропале.

Срп. школама у Будимској епархији требаће у будуће све више прихода од Срп. Школ. Жигица, те зато молимо Србе и Српкиње, да употребљавају искључиво Срп. Школ. Жигице, а и да их у кругу својих пријатеља што више препоручују. У којим местима нема Срп. Школ. Жигица, молимо Србе и Српкиње, да се обрате трговцима да их набаве и продају.

Ко троши Срп. Школ. Жигице, без икакве своје жртве помаже српску просвету.

Епар. Конзисторија Будимска.

ЛЕКОВИТО КУПАТИЛО РУСАНДА У МЕЛЕНЦИМА

(Торонталској жупанији) — у јужној Угарској.

Отворено је од 1/14. маја до

1/14. септембра сваке године.

Специјално лечи: Севотине, хроничну реуму, сифилу у свима њеним облицима и појавама. Кожне болести, које нису у стању биле никакве лековите масти излечити, — нарочито Psoriasis и Prurigo. Код женских неуредан крвоток и живчане болести. Сигуран успех у лечењу костобоље Caries-Necrosis-a, у коме премашује најчувенија интернационална купатила.

Станови се састоје из четири модерно уредена хотела са 74 собе, курсалон, кафана, пивска кухиња, добра музика, цветни парк, са удобним клупама, — гласовир, куглана, билијард, стоји на расположењу купалишним гостима. Ближа извешја и проспекте на захтев и бесплатно.

Управа Купалишта Русаде.